

Invasion av pärluggla vid Falsterbo hösten 1967

(Meddelande från Falsterbo fågelstation 37)

Invasion av pärluggla vid Falsterbo hösten 1967

(Meddelande från Falsterbo fågelstation 37)

Den 17 september 1967 sade sig ett par unga danska ornitologer ha iakttagit en pärluggla vid Knösen i Skanör. Ungefär samtidigt kom rapporter från Enskär i Södermanland om flera tiotal under september infångade och ringmärkta pärlugglor. För att kontrollera förhållandena vid Falsterbo gav jag mig ut till fyren den stilla och klara natten till den 25 september. Jag hade verkligen tur. Omkring kl. 03 fick jag se en liten uggla komma flygande i rak, jämn flykt från NE, passera någon meter över mitt huvud och försvinna mot fyrträdgården.

Invasionens förlopp

Efter de första tecknen på en invasion beslöt vi att under kommande nätter noggrannare kontrollera fyrdungen. Vädret de närmaste dygnen var emellertid olämpligt, och först den 29 september blev det bättre: klar himmel och svag till måttlig västlig vind. I kvällningen satte vi upp slöjnäten på de platser, som under invasionen 1964 (se nedan) visat sig vara särskilt lämpliga för ugglefångst, och inväntade sedan natten genom att cirkulera emellan och kontrollera näten. Vid 20-tiden lät en kattuggla ett gällt »iiiiii» ljuda. Detta upprepades 4—5 gånger. Efter omkring en timme fastnade den i ett 20-meters slöjnät, varefter den blev ringmärkt och släppt. En timme senare satt den första pärlugglan i ett av näten. Vår glädje hade knappt hunnit stillas, då vi en timme efter midnatt upptäckte ännu en pärluggla i ett nät. Därefter väntade vi tålmodigt på att något ytterligare skulle hända, men då det började ljusna förstod vi, att det inte skulle bli fler ugglor den natten. Vi hade dock all anledning att vara nöjda med fångsten, som visade att det verkligen var pärlugglor på gång.

Under de första tio dygnen av oktober var vädret idealiskt varken för ugglor eller andra nattsträckare: friska växlande vindar, molntäckt himmel och regn. Våra fångstförsök dessa nätter var dömda att misslyckas.

I väntan på bättre väder funderade vi mycket över hur fångstmetoderna skulle kunna göras effektivare.

Den 12 oktober mojnade vinden till svag sydlig och i kvällningen var himlen klar. Det såg lovande ut. Kl. 18.30 började C. G. Dahl och förf. sätta upp näten. Genom Staffan Ulfstrands förmedling hade vi fått 17 laboratoriemöss från Genetiska institutionen i Lund. Mössen placerades i burar, som sattes ut i anslutning till näten (se häftets omslagsbild). Burarnas botten täcktes med torra löv, och det prasslade ljudligt, när mössen rörde sig. Omkring kl. 20 fastnade två pärlugglor i var sitt nät, och efter en arbetsam natt kunde vi kl. 04.15 märka pärluggla nummer 26. Dessutom hade två hornugglor fått ring om benet. Mössen visade sig vara till stor hjälp. Alla pärlugglor fångades dock inte i slöjnät. Med lite tur kunde man fånga en del ugglor med händerna genom att rikta ljuskäglan från en ficklampa mot deras ögon, då de avvaktande slagit ned på någon gren ovanför musburarna.

Under de följande nätterna fram till den 8 november bevakade vi kontinuerligt fyrdungen. Pärlugglefångstens tidsmässiga fördelning med markerade toppar nätterna till den 13, 25 och 26 oktober samt den 3 och 5 november framgår av tabellen. Jag är dock övertygad om, att ett stort antal ugglor var i rörelse även efter den 8 november. Under ett kort besök vid fyren natten till den 19 november observerade en dansk ornitolog två pärlugglor. Följande kväll vistades jag själv på platsen kl. 19—21. Med endast ett snöjnät (mot normalt ett tiotal) och utan möss kunde jag därvid fånga 9 pärlugglor. Det var vindstilla, några grader kallt, månsken och snö på marken, vilket gjorde att det var praktiskt taget omöjligt att fånga några ugglor med hjälp av ficklampa. Man kunde dock ofta komma dem på 4—5 dm håll innan de flög.

De sista pärlugglorna fångades den 20 november. Därefter observerade jag pärlugglor vid fyren endast en gång. Det var vid ett kort besök kl. 17.45 den 9 december, en månklar kväll med svag NE-lig vind och temperaturen -7°C .

Invasionen 1964

Märkningsresultaten från 1964 framgår av tabellen (jfr även Larsson 1965, Roos 1967). Den första ugglan detta år upptäcktes av en ren slump. Den 22 september var Krister Brood sysselsatt med småfågelfångst vid radiofyren i Skanör, och fick då se en pärluggla sitta och sova bara en halv meter från ett nät. De resterande ugglorna hösten 1964 fångades nattetid vid fyren med hjälp av slöjnät.

De bästa fångstnätterna inföll under tiden 18—27 oktober. Då den huvudsakliga verksamheten ägnades åt småfågelfångst under dagarna, och

Tabell. Antal och tidsmässig fördelning av de under åren 1964 och 1967 ringmärkta och kontrollerade pärlugglorna. Samtliga ugglor utom två togs nattetid vid fyren i Falsterbo. Två ugglor togs under dagen, nämligen den 22.9.1964 vid radiofyren i Skanör och den 3.11.1967 vid Knösen.

1964												
September			Oktober					November		December		
22	26	28	4	18	19	20	27	2	6	26	Summa	
1	1	1	2	8	12	7	9	1	2	1	45	

1967																		
September				Oktober										November				
30	13	15	17	19	22	24	25	26	27	28	29	31	3	4	5	6	7	8
2	26	4	5	2	9	13	31	36	8	2	10	3	19	1	33	9	7	2
																		231

då vi först sent anade en större invasion av pärluggla, kom fångsten 1964 att bedrivas tämligen sporadiskt. Detta gör att märkningsresultaten från 1964 i ännu mindre grad än de från 1967 kan betraktas som ett tillförlitligt mått på sträckets tidsmässiga förlopp. Ej heller kan man göra några direkta jämförelser mellan de båda invasionernas kvantitativa omfattning, trots att totalsummorna blev så olika som 45 och 231.

Pärlugglornas beteende

Hösten 1964 hände det aldrig att vi kontrollerade någon tidigare märkt ugglä, ej ens någon som blivit märkt samma natt, trots att vi en natt fångade 12 stycken. Detta tydde på en stor omsättning, och vi förmodade att huvuddelen sträckte direkt ut över havet mot Danmark. Men detta var naturligtvis omöjligt att bekräfta genom direkta observationer.

Hösten 1967 hände det däremot allt som oftast, att vi kontrollerade pärlugglor märkta samma natt eller i några fall märkta ett fåtal dygn tidigare. Återfångsterna samma natt kan delvis bero på, att mössen fick ugglorna att rasta i fyrdungen. Men att även andra faktorer kunde spela in, fick vi bevittna redan natten till den 13 oktober. Det var klart och vindstilla hela natten, men emellanåt svepte dimmoln in från väster. Under de mulna perioderna kontrollerade vi en del ugglor, som märkts bara några minuter tidigare. När det klarnade, hamnade bara omärkta ugglor i näten.

Pärlugglorna fångades inte enbart under vindstilla och klara nätter. Den bästa natten — den 26 oktober med 36 märkta pärlugglor — blev så småningom ganska blåsig, SW 10—13 m/sek. Och kanske var det just tack vare den kraftiga vinden, som fångsten blev så god. Ugglorna kunde förmodligen flyga mot vinden i lä av trädgångar och bebyggelse, men då de kom ut över den öppna golfbanan och havet blev vinden dem övermäktig, och de drog sig in till den skyddande fyrdungen.

Annorlunda var det natten till den 9 november. Det var nästan vindstilla och alldeles stjärnklart. J. E. Persson och förf. vistades kl. 20—22 vid fyren utan att observera en enda pärluggla och endast några enstaka hornugglor. Vi begav oss då ut till Nabben, och genom att där lysa ca 45° upp i luften med en mopedstrålkastare lyckades vi under en kort stund upptäcka två hornugglor målmedvetet sträckande ut över havet mot SW. Vädret var tydligen för bra, för att hornugglorna skulle dras till fyrningen. Samma förhållande gällde säkerligen även pärlugglorna.

Det låte, som vi oftast hörde från pärlugglorna, var en sorts kvittrande drill, ett missnöjesläte enligt Lindblad (1967). Lätet gav de ifrån sig, då de fastnat i ett nät eller man höll dem i händerna. Samtidigt knäppte de ofta med näbben. Från flygande pärlugglor kunde man ibland höra ett kort varnings- eller sträckläte: »veck, veck, veck». Ibland kvittrade de även i flykten, vilket kunde låta mycket likt taltrastarnas ångestfyllda dödsskrik i hornuggleklor.

Vinglängd och vikt

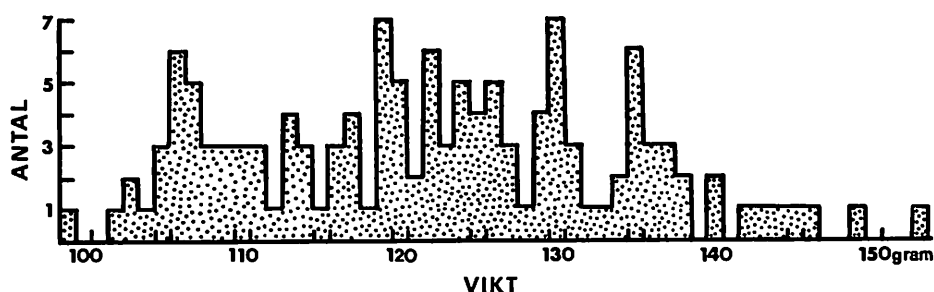
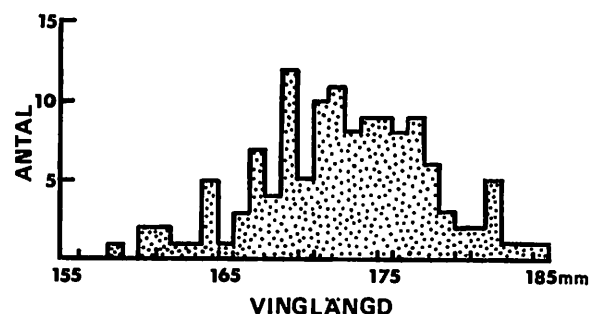
Vinglängd och vikt för de 130 pärlugglor, som fångades fr.o.m. natten till den 26 oktober, finns återgivna i diagrammen. Vinglängden varierade mellan 158 och 185 mm. Medelvärdet var 172 mm och standardavvikelsen 5 mm. Vikterna uppvisade en ganska stor spridning med ett lägsta värde på 99 gram och ett högsta på 153 gram. Medeltalet var 122 gram och standardavvikelsen 11 gram.

I litteraturen finns få uppgifter om pärlugglans vikt. Niethammer (1938) anger emellertid vikten till omkring 120 gram och Hagen (1960) till 120—140 gram. En del av pärlugglorna vid Falsterbo var uppenbarligen något undernärda. Stora viktvariationer synes dock vara ett normalt fenomen hos ugglor. Så anger exempelvis Niethammer vikten hos Minervas uggla till 135—198 gram.

Återfynd

Från 1964 års märkningar har ännu ej rapporterats ett enda återfynd. Vid radiofyren i Skanör kontrollerades emellertid den 22 september 1964 en pärluggla, vilken den 1.6.1963 märktes som bounge vid Heden, Lima i Dalarna.

Av de år 1967 märkta pärlugglorna har hittills en påträffats. Den märktes natten till den 25 oktober och hittades den 2 november död på motorvägen mellan Malmö och Lund. Den hade sålunda flugit tillbaka i NE-lig riktning. Det kan här också nämnas, att konservator Louis Andersson i Malmö i slutet av oktober mottog närmare 30 pärlugglor påkörda av bilar.

Figur. Vinglängd och vikt av 130 pärlugglor fångade vid fyren under tiden 26.10—20.11.1967.

Flera av dessa ugglor inlämnades av personer bosatta i Skanör, vilka fann dem då de var på väg till sina arbeten i Malmö.

Även hösten 1967, den 30.10., kontrollerade vi en pärluggla vid fyren. Den märktes den 15.5.1966 som bounge vid Berga, Rengsjö i Hälsingland.

Hornugglor

Förutom de 230 pärlugglorna och den ensamma kattugglan märktes hösten 1967 26 hornugglor. De fördelade sig tidsmässigt på följande sätt:

Datum	13.10.	15.10.	25.10.	26.10.	3.11.	4.11.	5.11.	7.11
Antal	2	1	1	2	7	3	4	6

Hornugglorna var betydligt mer svårfångade än pärlugglorna. Ofta studsade de mot näten. Att lysa på dem med ficklampa och fånga dem med händerna var i det närmaste omöjligt.

Vid ett flertal tillfällen såg vi i fyrljuset 10—20 hornugglor cirkulera några meter över fyrdungen. Till en början förstod vi inte detta beteende. Så småningom fann vi emellertid, att ugglorna funnit en enkel metod att fånga trastar och andra nattsträckare, som förvirrats av fyrens bländande

sken. Det hände nämligen flera gånger att hornugglor hade taltrastar i klorna, då de fastnade i näten. Och åtminstone tre gånger kom vi på dem med starar i klorna. En gång överraskade vi en hornuggla, som satt i ett träd med en stjärtlös dubbeltrast.

Bortsett från väsningar och näbbknäppningar hörde vi aldrig några läten från hornugglorna.

Pärlugglornas invasionsartade uppträdande höstarna 1964 och 1967 har observerats inte bara i Falsterbo utan även på många andra håll i Sverige (jfr Larsson 1965, 1968). För en noggrannare sammanställning av de båda invasionernas förlopp och deras bakgrund önskar Ingemar Nord (Larsbergsvägen 9, Lidingö) följande uppgifter:

- 1) Häckning vårarna 1964 och 1965.
- 2) Iakttagelser hösten—vintern 1964—1965.
- 3) Häckning vårarna 1967 och 1968.
- 4) Iakttagelser hösten—vintern 1967—1968.

Litteratur

- HAGEN, Y. 1960. Pärlugglan. Nordens fåglar i färg. — Band 3: 161.
- LARSSON, E. 1965. Fågelstationernas bokslut 1964. — Sveriges Natur, Tidskr. 56: 17—19.
- LARSSON, E. 1968. Fågelstationernas bokslut 1967. — Sveriges Natur, Tidskr. 59: 25—29.
- LINDBLAD, J. 1967. I ugglemarker.
- NIETHAMMER, G. 1938. Handbuch der deutschen Vogelkunde. — Band III: 97, 110.
- ROOS, G. 1967. Notiser från Falsterbo fågelstation sommaren och hösten 1964. Meddelande från Falsterbo fågelstation 36. — VF 26: 256—265.

Mikael Kristersson